

Kinnitatud põllumajandusministri 09. mai 2007. a käskkirjaga nr 125
“Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007—2013” ja
selle rakendusplaani kinnitamine”

Muudetud põllumajandusministri 26. märtsi 2009. a käskkirjaga nr 57
ja 30 märtsi 2011. a käskkirjaga nr 65

EESTI MAHEPÕLLUMAJANDUSE ARENGUKAVA

AASTATEKS 2007–2013

2009. a ja 2011. a muudatustega

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
ARENGUKAVA EESMÄRGID NING SEOS TEISTE ARENGUKAVADEGA	4
HETKEOLUKORRA KIRJELDUS	5
1. TOOTMINE	7
1.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	7
1.2 MEETMED	9
2. TÖÖTLEMINE	10
2.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	10
2.2 MEETMED	11
3. TURUSTAMINE	12
3.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	12
3.2 MEETMED	13
4. KOOLITUS, NÕUSTAMINE JA TEABE LEVITAMINE	14
4.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	14
4.2 MEETMED	15
5. TEADUS- JA RAKENDUSUURINGUD	16
5.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	16
5.2 MEETMED	17
6. SEADUSANDLUS JA JÄRELEVALVE	18
6.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED	18
6.2 MEETMED	18
7. RAHASTAMINE JA ELLUVIIMINE	19
LISA 1. MAHEPÕLLUMAJANDUSE VALDKONNA 2004. AASTA SWOT ANALÜÜS	20
LISA 2. MAHEPÕLLUMAJANDUSE VALDKONNA TEADUS- JA RAKENDUSUURINGUD AASTATEL 2007–2013	27
LISA 3. TRÜKISTE NIMEKIRI AASTATEKS 2007–2013	29

SISSEJUHATUS

Põllumajandus on olnud läbi aegade Eesti elanikkonnale oluliseks tegevusvaldkonnaks, mille üheks peamiseks kandvaks rolliks on jäänud tänaseni elanike toiduainetega varustamine. Lisaks põllumajandussaaduste tootmisele on põllumajanduse laiemaks eesmärgiks kindlustada keskkonnakaitse, taastuvate loodusressursside säästlik kasutamine, looduse mitmekesisuse säilitamine ning maapiirkondade sotsiaalmajanduslik elujõud.

Kuigi viimasel kümnel aastal on mahepõllumajanduse kasv Euroopa Liidus olnud 25% aastas, moodustab mahepõllumajanduslik maa siiski vähem kui 5% Euroopa Liidus kasutatavast põllumajandusmaast. Eestis on mahepõllumajandus tänu elanikkonna üha kasvavale teadlikkusele muutunud iga aastaga järjest populaarsemaks nii põllumajandustootjate kui tarbijate seas. Valdonnas on toimunud kiire, kuid kindla pikaajalise tegevuskavata, areng. Suuremat tähelepanu on pööratud mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse laiendamisele ning tootmise järelevalvesüsteemi arendamisele. Põllumajanduskeskkonna toetuste raames makstav mahepõllumajandusliku tootmise toetus on olnud tähtis mahepõllumajanduse arengut soodustav tegur, kuid toetuse maksmise põhimõtted ei ole mahetoodangu turule jõudmist oluliselt mõjutanud, sest mahepõllumajanduslikku tootmist on toetatud eelkõige kui keskkonnale kasutoovat tegevust. Töötlemise, turustamise, teadustöö ja nõustamise arendamine ning tarbijateavitus on jäänud tagaplaanile.

Mahepõllumajanduse arengukava koostamine on vajalik eelkõige kohalike mahepõllumajandussaaduste ja toodete turuosa suurendamiseks ja tarbijate teadlikkuse tõstmiseks mahetoodetest. Vastavalt Euroopa Komisjoni tungivale soovitusle Euroopa Liidu mahepõllumajanduse arengukavas, igas liikmesriigis välja töötada riiklik arengukava, alustati Põllumajandusministeeriumis "Eesti mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2013" (edaspidi *arengukava*) koostamise eeltöid 2004. aastal.

Arengukava meetmed on vastavalt tegevusvaldkonnale jaotatud kuueks: tootmine, töötlemine, turustamine, kooolitus, nõustamine ja teabe levitamine, teadus- ja rakendusuringud ning arendustegevus, seadusandlus ja järelevalve.

Arengukava annab koondatud ülevaate mahepõllumajanduse valdkonnas saavutatust ning võimaldab aastateks 2007–2013 kavandada ressursside jaotust erinevate tegevuste vahel.

Arengukava koostamise eeltöö tehti töögruppides, kus osalesid Põllumajandusministeeriumi allasutuste ning asjaomaste huvigruppide esindajad. Arengukava eelnõu avaldati arvamuse esitamiseks Põllumajandusministeeriumi veebilehel. Arengukava eesmärkide saavutustaset hinnatakse iga aasta lõpus ja vajadusel seda täiendatakse.

Arengukava on koostatud kooskõlas Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusega nr 302 "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord".

ARENKUKAVA EESMÄRGID NING SEOS TEISTE ARENKUKAVADEGA

Arengukavas planeeritakse eesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed ja tegevused aastateks 2007–2013.

Arengukava strateegiline eesmärk on pinnase ja vee seisundit ning taimede ja loomade tervist ning heaolu parandava keskkonnasäästliku majandamise ning toetuste tõhusa kasutamise kaudu mahepõllumajanduse konkurentsivõime parandamine, kohalike mahepõllumajandussaaduste ja -toodete turuosa suurendamine, tarbijatele kohaliku mahetoidu kättesaadavuse tagamine ja õiguslikult reguleeritud majanduskeskkonna loomises osalemine. Eesmärk on 2013. aasta lõpuks suurendada mahepõllumajandusliku maa pindala 72 800 hektarilt 120 000 hektarini, mahepõllumajandussaadusi tootvate ettevõtjate arvu 1173-lt 2000-ni, mahepõllumajandussaaduste töötlemisega tegelevate ettevõtjate arvu 14-lt 75-ni ja suurendada kodumaiste mahetoodete osa Eesti toiduturul 0,15%-lt 3%-le.

Arengukava on kooskõlas Euroopa Liidu mahepõllumajanduse arengukavaga "*European Action Plan for Organic Food and Farming*", COM (2004) 415, vastu võetud 10. juunil 2004. Selles rõhutatakse liikmesriikide mahepõllumajanduse arengukavade vajadust. Euroopa Liidu mahepõllumajanduse arengukava sisaldab liikmesriikide poolt heakskiidetult 21 meetet, sealhulgas keskkonnasäästliku majandamise arendamine, mahepõllumajandusalase teabe kättesaadavuse parandamine, maaelu arengu toetuste suunamine mahepõllumajandusse, uurimistöö edendamine, standardite ja kontrollisüsteemi täiustamine jne. Käesolevaks ajaks on mahepõllumajanduse arengukava olemas 17 Euroopa Liidu liikmesriigil. Eestil see seni puudus.

Kooskõlas Euroopa Liidu mahepõllumajanduse arengukavas toodud soovitusetega on Eestis mahepõllumajanduse arengukava vaja eelkõige mahepõllumajanduse eri valdkondade (tootmine, töötlemine, turustamine jne) tasakaalustatud arenguks, mahepõllumajanduse konkurentsivõime tõstmiseks ning toetuste tõhusamaks kasutamiseks. Mahepõllumajanduse jätkusuutlikkuse tagamisel on väga oluline koostöö ja teabevahetus riigiasutuste, mahepõllumajandusega tegelevate isikute ja organisatsioonide vahel. Mahepõllumajanduse arengukava riiklike meetmete rakendamine tagab valdkonna jätkusuutliku arengu kogu Eesti territooriumil.

Mahepõllumajanduse arengukava on seotud peamiselt järgmiste riiklike strateegiate, arengukavade, rahvusvahelise õiguse ja muude dokumentidega:

- Euroopa Liidu Mahepõllumajanduse Arengukava (*European Action Plan for Organic Food and Farming*);
- Eesti maaelu arengu strateegia aastateks 2007—2013;
- Eesti maaelu arengukava 2007—2013;
- Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2007—2010;
- Arengukava "Eesti Toit";

- Riiklik programm “Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004—2008”;
- Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia “Teadmispõhine Eesti 2007—2013”;
- Eesti põllumajandusteaduste arengukava ja rakendusplaan 2007—2013 (väljatöötamisel);
- Põllumajandusministeeriumi ja Eesti Maaülikooli ühiste kavatsuste protokoll aastateks 2006—2010;
- Eesti säästva arengu riiklik strateegia aastani 2030 “Säästev Eesti 21”;
- Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2010;
- Eesti infoühiskonna arengukava aastani 2013.

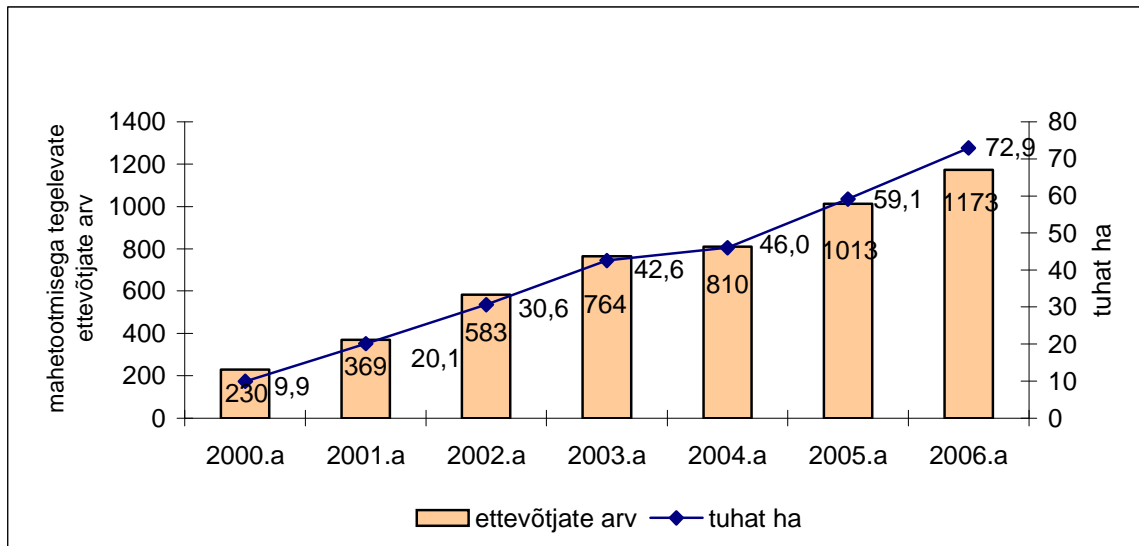
Tegevuste planeerimiseks annab aluse 2004. aastal tehtud Eesti mahepõllumajanduse tugevuste ja nõrkuste ning väliskeskkonnast tulenevate võimaluste ja ohtude (SWOT) analüüs (lisa 1). Analüüs tõi esile valdkonna viis peamist nõrkust: mahepõllumajanduse arengukava puudumine; avalikkuse vähene informeeritus; ebapiisavalt arenenud koostöö; vähene mahepõllumajandussaaduste töötlemine; mahetoodete turustamine ebapiisavalt arenenud. Valdkonna peamiste võimalustena nimetati tarbija teadlikkuse ja huvi kasvu mahepõllumajanduse vastu ning soosivat poliitilist suhtumist mahepõllumajandusse.

HETKEOLUKORRA KIRJELDUS

Kuigi Eestis algas organiseeritult tegelemine ökoloogilise põllumajandusega Eesti Biodünaamika Ühingu eestvõttel 1989. aastal, määratleti mõiste “*mahepõllumajandus*” alles esimeses “Mahepõllumajanduse seaduses”, jõustunud 7. juulil 1997. Euroopa Liidus on mahepõllumajanduse reguleerimisala ja miinimumnõuded sätestatud liikmesriikidele otsekohalduva nõukogu määrusega (EMÜ) nr 2092/91, põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta. Võttes arvesse Euroopa Liidus läbiviidud mahepõllumajanduse ekspertiisi tulemusi ja seaduse rakendamisel ilmnenud vajadusi on “Mahepõllumajanduse seadust” korduvalt muudetud. Kuni 2006. aasta lõpuni kehtinud “Mahepõllumajanduse seadus” võeti vastu enne Eesti liitumist Euroopa Liiduga, kordas see eelnimetatud määrust eriti just tootmis- ja töötlemisnõudeid puudutavas osas. 2006. aastal esitati Riigikogule uus “Mahepõllumajanduse seaduse” eelnõu eesmärgiga kõrvaldada dubleerimine ja sätestada üksnes sellised nõuded, mida Euroopa Liidu määruste kohaselt liikmesriigid võivad või peavad ise kehtestama. Praegu kehtiv “Mahepõllumajanduse seadus” jõustus 1. jaanuaril 2007. 1. jaanuarist 2009. a kohaldatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta.

Võrreldes 2000. aastaga on mahetootmisega tegelevate ettevõtjate arv 2006. aastal kasvanud üle viie korra ja mahepõllumajanduslikul eesmärgil kasutatav maa suurenenud üle kuue korra. 2005. aasta lõpuks oli mahepõllumajanduse registris 1013 mahetootjat põllumajandusmaaga 59 066 hektarit (ligi 7% kogu riigi põllumajandusmaast), millest üleminekuaja oli läbinud

36 048 hektarit ehk 61%. Lisaks sellele oli taimesaaduste korjamiseks mitteharitavaid alasid 119 hektarit ja mittepõllumajandusmaad loomade karjatamiseks 675 hektarit.

Joonis 1. Mahepõllumajandusliku tootmise areng aastatel 2000–2006

2005. aasta lõpuks oli loomakasvatuse valdkonnas tunnustatud 638 ettevõtet, s.o 63% tunnustatud ettevõtete üldarvust. 2006. aasta lõpus oli mahepõllumajanduse registris 1173 ettevõtet, nendest taime- ja loomakasvatusega tegelevad 721 tootjat, üksnes taimekasvatusega 446 ja üksnes loomakasvatusega kuus tootjat. Mahepõllumajanduslikku põllumajandusmaad on 72 887 hektarit, millest üleminekuaja on läbinud ligi 45 tuhat hektarit. Mahepõllumajanduslikult peetavaid loomi karjatatakse ka 883 hektaril mittepõllumajanduslikul maal.

Toiduainetööstus on Euroopa Liiduga liitumisest kõige enam mõjutatud tööstusharu – ettevõtete nõuetega vastavusse viimiseks oli vaja teha lühikese aja jooksul investeeringuid tootmishoonete rekonstrueerimisse, amortiseerunud seadmete väljavahetamisse, uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks ja tootearenduseks. Mahetoodete töötlemisettevõtte tunnustuse saamiseks tuleb täita täiendavaid nõudeid ja seega on mahetöötlemise korral vajadus täiendavate investeeringute järele. Samas on Eesti tarbija endiselt hinnatundlik ja ei ole nõus mahetoodete eest oluliselt rohkem maksma. Vajadus on ka mahetootmise ja -töötlemise alase nõuande järele. Hetkel müüakse Eestis mahepõllumajanduslikult toodetud põllumajandussaadused peamiselt tavatoodetena. 2005. aasta lõpus oli mahepõllumajanduse registris registreeritud üksnes kümme mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevat ettevõtet, millele 2006. aastal lisandus veel neli.

Mõnevõrra on hoogustunud koostöö. Käesolevaks ajaks on moodustatud mitmeid mahepõllumajandushuvilisi ühendavaid seltse ja ühinguid, kuid aktiivselt tegutsevad neist Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus,

Viljandimaa EBÜ Seltsing, TÜ Eesti Mahe, MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts, MTÜ Saare Mahe ja MTÜ Hiiumahe. Eesmärgiga tihendada koostööd ning esindada mahesektori huve nii riigiasutuste kui ka avalikkuse ees moodustasid kaheksa maheorganisatsiooni 2006. aastal ühenduse - Mahepõllumajanduse Koostöökogu.

Aastate jooksul on Eestis mahepõllumajanduse kontrollisüsteem muutunud. Kuni 1999. aastani kontrollisid Eesti Biodünaamika Ühing ja ühing Kagu-Eesti Bios liikmete tegevust vastavalt oma standarditele. Aastatel 1999–2001 oli mahetootjate kontrollimise ja mahemärgi kasutuslubade väljaandmise õigus samadel ühingutel, kuid ühingute tegevuse üle teostasid riiklikku järelevalvet Taimetoodangu Inspeksioon ning Veterinaar- ja Toiduamet. Aastal 2001 rakendus Eestis mahepõllumajanduse riiklik järelevalvesüsteem, mille kohaselt teostasid mahepõllumajanduse nõuete täitmise üle järelevalvet kolm asutust: Taimetoodangu Inspeksioon, Veterinaar- ja Toiduamet ja Tervisekaitseinspeksioon. Alates 1. juuli 2007 ei teosta tulenevalt “Toiduseaduses” jõustuvate muudatustega järelevalvet Tervisekaitseinspeksioon. Isikud, kelle ettevõtte on vastavalt “Mahepõllumajanduse seadusele” tunnustatud, kantakse järelevalvesutuste andmete alusel riiklikku mahepõllumajanduse registrisse. Registri vastutav töötaja on Põllumajandusministeerium ja volitatud töötaja Taimetoodangu Inspeksioon.

1. TOOTMINE

1.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Mahepõllumajanduslik tootmine on keskkonnasäästlik taime- ja loomakasvatus, kusjuures mahepõllumajanduslikuks taimekasvatuseks loetakse ka mitteharitavatelt aladelt söödavate taimede ja seente kogumist. Eelistatakse siinse kliimaga kohastunud kohalikke taimeliike ja sorte ning loomakasvatuses põlis- ja kohalikke tõuge (näiteks eesti maatõugu veis, eesti hobune). Mahepõllumajanduslik tootmine on viimastel aastatel jõudsalt laienenud ja aastal 2006 moodustas mahepõllumajanduslikult majandatav maa juba üle 8% kogu kasutuselolevast põllumajandusmaast.

Taimekasvatus. Kuigi mahepõllumajandusliku maa hektarite arv on võrdlemisi suur, näitavad 2005. aasta andmed, et sellest 82% moodustasid erinevad rohumaad. Teravilja kasvatati 6840 hektaril, kartulit 254 hektaril, marjakultuure 586 hektaril (sh astelpaju 343 hektaril), puuvilju 393 hektaril, avamaa köögivilja 48 hektaril ja katmikkultuure 0,85 hektaril. Saaduste korjamisega mitteharitavatelt aladelt tegeles 12 ettevõtjat.

2006. aastal suurenes mahepõllumajandusmaa võrreldes 2005. aastaga 23%. Teravilja kasvatamine laienes 25%, kuid vähenes kartuli- ja kaunviljakasvatus. Rohkem kui neljakordselt suurenes rapsi kasvatamise pind. Astelpaju mahetootmist alustas ligikaudu 120 hektaril 52 uut ettevõtjat. Mahepõllumajanduslikult kasutatavast maast moodustas looduslik rohumaad 16% ning ühe- ja mitmeaastased heintaimed 66%. Teravilja kasvatati 2006. aastal 8520 ha, sellest kõige rohkem kaera (3396 ha) ja otra (2277 ha). Teiste teraviljade kasvupinnad olid alla 1000 hektari: suvinisu 883 ha, talinisu 448 ha, rukis 652 ha. Kartulit

kasvatati 241 hektaril. Maasikakasvatus vähenes ja moodustas 2006. aastal 37 hektarit (2005. aastal 44 ha). Avamaa köögivilja kasvatati kokku 58 hektaril (porgandit 8 ha, kaalikat 5 ha, söögipeeti 3 ha, kapsast 2 ha). Viljapuu- ja marjaaedu oli kokku 1146 ha, millest 150 ha olid õunapuud (üleminekuaja läbinud 107 ha), 1,3 ha ploomid, 0,3 ha kirsipuud ja 523 ha astelpaju (üleminekuaja läbinud 136 ha). Astelpaju pind suurenes võrreldes 2005. aastaga 52%. Musta sõstart kasvatati 90 hektaril (sellest 6,6 ha üleminekuaja läbinud maal), punast sõstart 0,6 ha, vaarikat 15 ha (sellest üleminekuaja läbinud 9,8 ha), arooniat 0,9 ha. Maitse- ja ravimtaimi kasvatati kokku 151 ha ning kasvuhoonekultuure 0,6 ha. 2006. aastal tegeles 17 ettevõtjat taimede korjamisega 221 hektarilt mitteharitavatelt aladelt. Korjatavate taimede nimekirja on kantud üle 80 taimeliigi. 2006. aastal läbi viidud uuringu tulemused näitasid, et mahepõllumajanduslikult toodeti hinnanguliselt 2000 tonni kartulit, 190 tonni köögivilja, 600 tonni puuvilju (põhiliselt õunu) ja 55 tonni maasikaid.

Mahepõllumajandusliku seemne tootjaid oli 2005. aastal vaid üks. Arvestades, et maheseemne kasutamist Euroopa Ühenduse määrustega järjest rangemalt nõutakse, võivad Eesti mahetootjad olla ühel hetkel olukorras, kus nad on sunnitud ostma teistest riikidest pärit väga kallist maheseemet. Praegu võib järelevalveasutus anda loa mittemahepõllumajandusliku seemne kasutamiseks.

Loomakasvatus. Viimastel aastatel on suhteliselt kiiresti suurenenud ka mahepõllumajanduslik loomakasvatus (tabel 1). Levinumad on veised ja lambad, 2005. aastal oli neid vastavalt 11 916 ja 16 735 ja 2006. aastal 14 255 ja 20 723. Mahepõllumajanduslikult peetavad lambad moodustavad kõigest Eesti lammastest juba ligi kolmandiku. 2006. aastal oli 60 ettevõtet, kus kasvatati karjas üle 100 mahelamba. Mahepõllumajanduslikult peetavaid lüpsilehmi oli 2006. aasta 3 230, suurenemine võrreldes 2005. aastaga 6%. Munakanade arvu osas on toimunud tagasimineku. Vabariigis on vaid neli ettevõtet, kus peetakse üle 100 munakana. Mesindus on jäänud 331 mesilasperega eelmiste aastate tasemele.

Tabel 1. *Mahepõllumajanduslik loomakasvatus aastatel 2001–2006*

Aasta	Maheettevõtete arv/s.h mahepõllumajandusliku loomakasvatusega	Veised	Lambad, kitsed	Sead	Kodulinnud	Hobused	Mesilased (perede arv)
2001	369/97	3 365	934	124	836	63	196
2002	583/137	4 392	1 919	218	1 375	265	333
2003	764/308	7 900	6 000	450	3 300	570	320
2004	810/459	10 111	11 201	398	4 908	946	394
2005	1013/638	11 916	17 182	348	5 704	1 309	333
2006	1173/721	14 255	21 311	434	5 037	1 410	331

Vaatamata nii lammaste kui ka veiste suhteliselt suurele arvule, jõuavad maheloomadelt saadavad piim ja liha tarbijani peamiselt tavatootena, sest üksnes kolm loomakasvatussaadusi töötlevat ettevõtet on mahepõllumajanduse nõuetele vastavaks tunnustatud.

Tavaliselt kaasnevad mahepõllumajanduslikule taimekasvatusele üleminekuga saagikuse langus ja lisakulutused, mida peab kompenseerima mahetoodete mõnevõrra kõrgem müügihind ja võimaluse korral mahepõllumajandusliku tootmise toetus. Vastavalt nõukogu

määrusele (EMÜ) nr 2092/92 on maheloomakasvatustes lisainvesteeringuid vajava nõude tähtaeg 31.detsember 2010, kui lõaspidamislaudad peavad olema ümber ehitatud vabapidamislaudadeks. Mahetootjate probleemiks on valdavalt ettevõtete väiksusest tulenev vähene investeeringujõudlus. Seetõttu on mahepõllumajandusliku tootmise jätkuv toetamine igati vajalik. PRIA andmetel maksti 2004. aastal mahepõllumajandusliku tootmise toetust 37 525 hektarile (82% mahepõllumajanduse registris olevast maast) kokku 50 095 847 krooni; 2005. aastal vastavalt 49 742 hektarile (84% mahepõllumajanduse registris olevast maast) 67 883 142 krooni. Mahepõllumajandusliku tootmise toetust on 2006. aastal taotletud 65 840 hektarile, taotlejaid kokku 1155.

Tabel 2. Mahepõllumajandusliku tootmise toetus aastatel 2004–2005

Maakond	Määratud hektarid		Määratud summa	
	2004	2005	2004	2005
HARJUMAA	2 636,96	3 214,65	3 428 276,32	4 248 577,79
HIIUMAA	5 567,98	7 039,81	6 619 655,28	8 378 964,24
IDA-VIRUMAA	420,65	955,59	547 470,63	1 239 383,84
JÕGEVAMAA	740,50	914,29	1 046 048,27	1 337 422,62
JÄRVAMAA	508,44	624,24	717 669,90	902 069,52
LÄÄNEMAA	2 887,58	3 303,12	3 765 234,48	4 327 593,52
LÄÄNE-VIRUMAA	1 193,38	1 865,90	1 693 036,89	2 698 789,78
PÕLVAMAA	829,82	1 224,77	1 263 398,94	1 836 318,80
PÄRNUMAA	2 395,77	3 891,70	3 294 832,03	5 531 802,73
RAPLAMAA	3 107,64	3 584,34	4 091 160,54	4 934 382,19
SAAREMAA	4 541,45	6 394,15	5 517 857,34	7 735 958,65
TARTUMAA	2 737,68	3 565,84	3 949 482,77	5 339 515,29
VALGAMAA	1 951,44	3 086,30	2 605 699,88	4 302 595,18
VILJANDIMAA	4 350,42	5 410,53	6 469 600,95	8 274 081,76
VÕRUMAA	3 655,50	4 667,31	5 086 423,09	6 795 686,32
Kokku	37 525,21	49 742,54	50 095 847,31	67 883 142,23

Aastal 2005 moodustasid toetatavast pinnast pikaajalised/looduslikud rohumaad 52%, põllukultuurid 46% ja püskikultuurid ning köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed 2%. Mahetootmise toetus jagunes kolmeks ühikumäära grupiks: pikaajalised/looduslikud rohumaad (1 156 kr/ha), põllukultuurid, v.a köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed (1 516 kr/ha) ning püskikultuurid, köögiviljad, ravim- ja maitsetaimed (3 764 kr/ha). Puudub toetus mahepõllumajanduslikele katmikkultuuridele ja mahemesindusele.

1.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on mitmekesistada mahetootmist ja soodustada mahepõllumajandusliku tootmise kui keskkonnasõbraliku tootmisviisi laiemat kasutuselevõtmist, muutes mahepõllumajandusliku tootmise seeläbi konkurentsivõimelisemaks.

1.2.1 Mahepõllumajandusliku tootmise toetamine ja arendamine

Toetuse maksmine mahepõllumajandusliku tootmise, sealhulgas mesilaste, sigade, küülikute ja kodulindude pidamise eest. Põllukülvikorras olevatele kultuuride kasvatamise toetuse suurendamine. Köögivilja, ravim- ja maitsetaimede ning marja- ja puuvilja kasvatamise toetuse oluline suurendamine.

1.2.2 Maheseemnekasvatuse arendamine

Ettepanekute tegemine mahepõllumajandusliku seemne ja taimse paljundusmaterjali sertifitseerimise nõuete väljatöötamiseks. Maheseemnekeskuse loomine (sealhulgas hoonete rekonstrueerimine, seadmete ostmine). Maheseemnekeskuses sordivõrdluskatsete läbiviimine, maheseemne tootmine ja müük, samuti tootjatega maheseemne paljundamiseks lepingute sõlmimine.

1.2.3 Mahepõllumajandusliku mesinduse ja katmikalal köögiviljakasvatuse laiendamine

Mahemesinike koolitamine. Mesilate rajamise, hoonete rekonstrueerimise, masinate ja seadmete ostmise toetamine. Katmikalade ehitamise, hoonete renoveerimise, masinate ja seadmete ostmise toetamine.

1.2.4 Mahetootjate investeerimisvõimaluste parandamine

Tootmise laiendamise ja/või mitmekesistamise toetamine. Toetuse maksmine on vajalik loomakasvatushoonete ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks, et parandada loomade heaolu ja täita maheloomakasvatuse ühte peamist nõuet (vabapidamise nõue), aga ka masinate ja seadmete ostmiseks.

1.2.5 Parima mahetootja ja mahetoote konkursi korraldamine

Konkursi tingimuste väljatöötamine ja konkursi regulaarne läbiviimine.

Vt tootmisega seotud teemasid ka peatükis “Koolitus ja praktilise info levitamine” ja “Teadus- ja rakendusuringud”.

2. TÖÖTLEMINE

2.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline kohaliku tooraine kasutamine ja sellele lisandväärtuse andmine ja turustamine. Mahepõllumajanduslik töötlemine on Eestis väga tagasihoidlikult arenenud. Mahepõllumajanduse registris oli 2003. aastal kaks mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevat ettevõtjat: OÜ Ökosahver (puu- ja köögiviljade pakendamine) ning AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus (sigade, veiste ja lammaste tapmine, liha lõikus, jahutatud ja külmutatud lihast toodete valmistamine). 2004. aastal tunnustati OÜ Maarjaõli (õlitaimede seemnete külmpressimine) ja AS Pere Leib Tootmine Pärnu osakond (kamajahu valmistamine ja väljavedu) ning 2005. aastal AS Viljaveski (teraviljatoodete valmistamine ja kaunviljade töötlemine), OÜ Sildest (pähklike, kuivatatud puuviljade ja seemnete pakendamine ja ladustamine), FIE Mait Rõõmussaar

Raismiku talu (teraviljatoodete valmistamine), FIE Arvo Veidenberg Pajumäe talu (kohupiima ja jogurti valmistamine), AS Saidafarm (kohupiima, jogurti ja juustu valmistamine) ja AS Pärnu Laht (marjade külmutamine, külmutatud marjade pakendamine). 2006. aastal tunnustati mahepõllumajanduslikele nõuetele vastavaks OÜ Mahetalu (köögiviljade töötlemine, pakendamine ja ladustamine), OÜ Elujõud (ürtide kuivatamine, teesegude valmistamine ja pakendamine), OÜ Vändra Leib (liht- ja valikpagaritoodete nagu leivad, saiad, kuklid ja pulbriliste pooltoodete e. kuivsegude valmistamine) ja MTÜ Saare Mahe (õunamahla valmistamine). Kokku on seisuga 31. detsembri 2006. aasta mahepõllumajanduse registris 14 mahetöötlemisega tegelevat ettevõtjat. Mitmed neist ei tegele mahetöötlemisega pidevalt. Kahjuks turustavad ka tunnustatud piimatöötledajad vaid väikese osa oma toodangust mahepõllumajandusele viitavalt märgistatult. Veterinaar- ja Toiduameti andmetel väljastasid (müüsid) mahepõllumajandusliku töötlemisega tegelevad ettevõtjad 2005. aastal töödeldud (pakendatud) puu- ja köögivilja 6,9 tonni, töödeldud teraviljatöötledajad (nisu, rukis, spelta, oder) 2,5 tonni, kamajahu 8,2 tonni ja töödeldud piimatöötledajad 3,9 tonni. Mahesööda tööstus Eestis puudub.

Eesti tingimustes on mahetoidu töötlemiseks kohased peamiselt mikro- ja väikeettevõtted, sest toodangumahud on väikesed ning mahetootjad paiknevad regionaalselt ebahühtlaselt. Mahetöötlemise käivitamisel on peamiseks probleemideks investeringuteks vahendite nappus ning oskusteabe puudumine. Et anda põllumajandussaadustele lisandväärtust ning tõsta toote kvaliteeti, tuleb senisest enam tähelepanu pöörata tootearendusele.

Mahepõllumajandusliku töötlemise vähesus takistab mahesaaduste ja –toodete jõudmist tarbijani ning võib kokkuvõttes ohustada mahepõllumajandusliku tootmise arengut. Kvaliteetsete kohalike mahetoodete pakkumine on hea võimalus Eesti tootjatel toiduturul konkurentsivõimelisena püsida, samuti uute ettevõtete loomise kaudu luua maapiirkondadesse töökohti.

2.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on kohaliku töödeldud mahetoodangu turustatava koguse suurendamine, tarbijale pakutavate kohalike mahetoodete valiku oluline laiendamine, ettevõtete tulemuslikkuse ja konkurentsivõime parandamine. Meetmed on seotud nii toidu kui ka sööda mahepõllumajandusliku töötlemisega

2.2.1 Mahetöötlemise toetamine

Töötlemisega tegelevate ettevõtjate investeringute toetamine. Tehnika soetamine, lao- ning tootmishoonete renoveerimine toiduaine- ja söödatööstuses, ning laohoonete ehitamine puu- ja köögiviljatööstuses, info- ja sidetehnoloogia kasutusele võtmine.

2.2.2 Mahetöötlemise koostöö arendamine

Mahetoodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise, tootearenduse ja toidukvaliteedikavade loomise toetamine.

2.2.3 Mahepõllumajanduslike väiketöötlemiskeskuste asutamine

Turismiobjektidena tootmispärandit kandvatesse hoonetesse praktiliste väiketöötlemiskeskuste asutamise toetamine. Ressursside tagamine väiketöötlemiskeskuste arendustegevuseks ja vajaliku inventari ostmiseks. Eesmärk on tegeleda tootearendusega, viia läbi nii teoreetilisi kui

ka praktilisi koolitusi ja pakkuda teavet väiketöötlemise käivitamise, hügieeninõuete, tehnoloogia ja tootearenduse kohta. Selliste keskuste töötlemisruume saab vajadusel rentida töötlemiseks (eriti hooajaliseks töötlemiseks, nagu köögi- ja puuvilja ning marjade töötlemine). Väiketöötlemisettevõtted toimiksid lisaks väiketöötlemisele ka näidissetevõtete, praktikabaaside ja turismiobjektidena.

2.2.4 Mahetöötlemise eri valdkondade juhendmaterjalide valmistamine

Eri valdkondade (näiteks piima, liha, teravilja, puuvilja, marjade, köögivilja) mahetöötlemise käivitamiseks juhendmaterjalide koostamine, kirjastamine ja levitamine.

3. TURUSTAMINE

3.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Eesti mahetootjad müüvad oma mahetooted põhiliselt lähipiirkonna klientidele või tavatoodetena suurtööstuste tooraineks. Üksikud kodumaised mahetooted (peamiselt piimatooted, köögiviljad, õunad, kartul, mesi, maitsetaimed, kama, helbed ja jahud) jõuavad tarbijani ka jaekaubanduse, sealhulgas turgude ja otseturustamise korras, kuid seda vaid vähestes Eesti piirkondades ja müügikohtades.

2006. aastal pakuti Eesti tarbijatele hinnanguliselt 150 erinevat kohalikku mahetoodet, kuid nende tootmis- ja müügikogused on suurema osa toodete puhul väga väikesed. Seetõttu võib nende kättesaadavust tarbija jaoks hinnata suhteliselt halvaks. Väikseid koguseid on keeruline turustada ning sellest tingituna jäävad ka paljud olemasolevad mahetooted suurele osale tarbijaist märkamatuks. Lisaks müüakse osa mahetooteid mahepõllumajandusele viitavalt märgistamata.

Viimastel aastatel on mahetoodete turustamises märgata positiivseid arenguid. Mahetoodete turustamist korraldavad OÜ Ökosahver (jae- ja hulgimüük), TÜ Eesti Mahe (müük jaekauplustele, turgudel, laatadel, tooraine müük töötlejatele) ja OÜ Austan Loodust (oma kauplused). Kohalikku mahetoitu on lisaks Tallinnale võimalik osta ka ökopoodidest Tartus, Kuressaares, Kärdlas ja Viljandis. Mõned kohalikud mahetooted on müügil Tallinna Kaubamajas, Stockmannis ja Selveri kauplusteketis. Suuremateks probleemideks turustamisel on mahetoodangu ebahühtlased tarned, ebahühtlane kvaliteet, mahetootjate hajus ja põhiturust kauge paiknemine, vähene koostöö- ja turustuskogemus, väiksed rahalised võimalused turustamist parema tarbijateavitusega toetada ning tarbijate vähene teadlikkus mahetoodetest.

Mahetoodete ekspordi hetkel ei toimu. Euroopa Liidu riikidesse on turustatud väikesed kogused puuvilja ja teravilja.

Eesti Konjunktuuriinstituudi 2005. aasta alguses läbi viidud tarbijauuringu kohaselt soovis 60% küsitletutest mahetooteid osta. Mahetoodete nõudlus Eestis praegu selgelt suurem kui pakkumine. Suuremat huvi tuntakse köögi- ja puuviljade, joogipiima, piimatoodete, mee, liha ja lihatoodete ning pagaritoodete vastu. Seega soovitakse osta nii värsked töötlemata mahepõllumajandussaadusi kui ka töödeldud mahetoitu, kuid eelkõige tuntakse huvi

põhitoiduainete vastu. Eelistatumad mahetoodete ostukohad on suured toidukauplused, eripoed ostukeskustes, väiksed toidukauplused ja mahetalud. Kohalike kvaliteetsete mahetoodete eest on 16% vastanutest nõus maksma 10-20% kõrgemat hinda võrreldes sarnaste tavatoodetega ning 55% vastanutest maksaksid kuni 10% kõrgemat hinda.

Lisaks Euroopa Liidu mahepõllumajandusele viitavale logole võib Eestis alates 2005. aastast mahetoodete märgistamisel kasutada uue kujundusega ökomärki. Mahetoodete ökomärgiga märgistamine võimaldab neid tavatoodetest visuaalselt kõige paremini eristada. Ökomärki kandvate toodete vähesuse tõttu on ökomärk tarbijate seas veel vähe tuntud.

Ökomärgi laiem ja aktiivsem tutvustamine ning mahetoodete turustamise arendamine aitaks kaasa nii mahesaaduste tootmismahdade kasvule kui tarbijanõudluse senisest paremale rahuldamisele.

3.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on parandada mahetoidu tarbijale kättesaadavust, laiendada kodumaiste mahetoodete valik, tutvustada ökomärki ja suurendada tarbijate teadlikkust mahetoodetest (mahetoidust ja -söödast).

3.2.1 Tarbijate, turustajate ja toitlustajate mahepõllumajanduslase teadlikkuse tõstmine

Mahetoodete tutvustamine meedias (TV, raadio, ajakirjandus). Ökomärgi ja mahepõllumajandusele viitava Euroopa Liidu logo tutvustuskampaania korraldamine. Koostöös mahepõllumajandusega tegelevate organisatsioonide, Põllumajandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga mahepõllumajanduse tutvustamine koolides ja lasteaedades. Mahepõllumajanduse tutvustamine õpetajatele ja meditsiinitöötajatele. Ökomärgiga märgistatud toodete tutvustamine turustajatele ja toitlustajatele. Turustatavate mahepõllumajandussaaduste ja -toodete infoportaali loomine ja infoga täitmine. Infoportaalist saavad teavet mahetoodete ja pakkumiste kohta tarbijad, töötajad, toitlustajad, turustajad, turismitalud jt.

3.2.2 Turustuslase koostöö arendamine

Tootjate ja teiste ettevõtjate turustuslase koostöö toetamine.

3.2.3 Mahetoodangu turustuskeskuste loomine

Mahetoodete ladustamise, hulgimüügi ja logistika korraldamiseks turustuskeskuste loomise vajalikkuse ja keskuste käivitamise eeldatavate kulude uuringu läbiviimine ja võimalusel toetamine. Turustuskeskuste loomine ja arendamine.

3.2.4 Otseturustuse arendamine

Maheturgude, -laatade jm ürituste korraldamise ning osalemise, sealhulgas materjalide (trükised, muud reklaammaterjalid, stendid jms) valmistamise, toetamine. Piirkondlike turismikaartide koostamine mahetootjate kohta koos mahepõllumajanduslase lühiteabega. Mahetootjate ja mahetoodete turustamise uuring.

3.2.5 Koolides ja koolieelsetes lasteasutustes mahetoidu kasutuselevõtu arendamine.

Omavalitsustele, koolide ja lasteaedade hoolekogudele ning personalile mahetoidu tutvustamine.

4. KOOLITUS, NÕUSTAMINE JA TEABE LEVITAMINE

4.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Maamajandushariduse omandamine, sh elukestva õppe põhimõtete rakendamine, on maal muutunud üha hädavajalikumaks. 2005. aasta seisuga on põllumajanduse, toidukäitlemise ja maaeluga seonduvaid erialasid võimalik õppida 11 kutseõppeasutuses, Eesti Maaülikoolis ja Tallinna Tehnikaülikoolis. Enamus mahetootjate ja -töötajate koolitusi on toimunud mahepõllumajandusega tegelevate organisatsioonide (Eesti Biodünaamika Ühing, Kagu-Eesti Bios, Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus, Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus) initsiatiivil algatatud välis- ja kohalike projektide raames. Erinevate projektide raames on aastate jooksul toimunud koolitusi ja õpireise teistesse riikidesse (nt Soome, Rootsi, Taani, Läti, Saksamaa) peamiselt Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse ja Eesti Biodünaamika Ühingu korraldatuna. Põllumajandusministeerium on viimastel aastatel mahetootjate koolitusele oluliselt suuremat tähelepanu pööranud. Keskkonnatoetuse raames makstava mahepõllumajandusliku tootmise toetuse üheks nõudeks on 12-tunnise algõppe ja 18-tunnise täiendõppe läbimine. See on aidanud tagada teatud hulga (2005. aastal 36 päeva Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutuse korraldatuna) koolituste korraldamise riigi toel. Tootjate vajadus ja huvi koolituste vastu on suur.

Oluliselt halvemas seisus on mahepõllumajandusalane nõustamine. Nõuandesüsteem peaks olema lüli teadusuuringute, õppetöökorralduse ning põllumajanduse vahel, nõustajate kaudu peaks teave jõudma nii põllumehe kui toidu käitlejani. Nõustajate mahepõllumajandusega seotud koolitusi, sealhulgas välisreise on alates 2000. aastast korraldanud Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus nii välisprojektide raames kui ka Põllumajandusministeeriumi toel. Samas pole need toimunud tervikliku koolitusprogrammi alusel, mis hõlmaks nii tootjate kui ka töötajate nõustamist. Kuigi 2006. aastal on atesteeritud mahenõustajaid seitse, on nõustamisteenust kasutavate tootjate arv väga väike (2005. aastal hinnanguliselt 40). Samuti pole paljudes suure mahetootjate arvuga maakondades (nt Võru maakond) mahenõustajat. Erilist tähelepanu vajavad mahetootmisest huvitatud või mahetootmisega alustavad tootjad.

Viimastel aastatel on toimunud vaid mõned väikekäitlejate mahetöötlemise koolitused. See valdkond on aga edasise mahepõllumajanduse arengu seisukohast ülimalt oluline. Mõnedel tootjatel ja nõustajatel olnud võimalik välisriikides mahepõllumajandussaaduste väiketöötlemisettevõtetega tutvuda. Mahetootjatele suunatud turustuskoolitusi on toimunud vaid mõned üksikud.

Välja on antud mitmeid mahepõllumajanduse alaseid trükiseid: mahepõllumajanduse käsiraamat, maheloomakasvatuse bukletid, mahepõllumajanduse põhimõtteid tutvustav buklett algajatele jt. Alates 1996. aastast ilmub "Mahepõllumajanduse leht" (väljaandja Eesti-Rootsi infoprojekti raames on Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus). Avaldatud on 37 numbrit, neist 13 Põllumajandusministeeriumi toel. Siiski on jätkuvalt suur vajadus mahepõllumajandusalase eestikeelse kirjanduse järele.

4.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on tagada piisava ja kvaliteetse teabe ning koolituse kättesaadavus kõigile sihtgruppidele ning luua hästi toimiv mahepõllumajandusliku tootmise, töötlemise ja turustamise nõustamissüsteem.

4.2.1 Mahetootjate koolitus

Teabepäevade korraldamine, mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse alg- ning täiendõppesüsteemi elluviimine. Mahepõllumajandusega alustavatele tootjatele ettevõtte tunnustamise taotlemise aastal vähemalt 6-tunnise teabepäeva ja 12-tunnise algõppe ning mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejatele 18-tunnise täiendõppe korraldamine.

4.2.2 Mahepõllumajandussaaduste töötajate koolitus

Erinevaid tootegruppe (näiteks aiasaadused, piima-, liha- ja pagaritooted) hõlmavad töötlemisega alustamise, tootearenduse ja kvaliteediteemalised koolitused Eesti ja välislektorite osalusel, s. h tavatoodete töötajatele mahe-töötlemisega kaasnevate aspektide tutvustamine. Kvaliteedialased koolitused mahe- ja väikekäitlejatele.

4.2.3 Mahepõllumajandusega tegelevate ettevõtjate turundusalane koolitus

Erialaorganisatsioonide poolt mahepõllumajandusega tegelevatele ettevõtjatele turundusalase baas- ja täiendkoolituse korraldamine.

4.2.4 Mahetootjate ja -töötajate nõustamissüsteemi arendamine

Mahepõllumajanduse nõustamise integreerimine üldise põllumajandusnõuande süsteemiga. Nõustajate erialane koolitus, (sealhulgas täiendväljaõpe ja välisreisid), nõustajate koolitusprogrammide täiendamine, nõustamiseks vajalike ühtsete materjalide koostamine, nõustajatele töövahendite soetamiseks tehnilise abi tagamine.

4.2.5 Mahepõllumajanduse käsitlemise laiendamine kõrgkoolide, kutseõppeasutuste ja üldhariduskoolide õppekavades

Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga mahepõllumajanduse ja mahetoidu temaatika senisest laialdasem käsitlemine kõrg- ja kutsehariduse põllumajanduse-, keskkonna- ja toidu-, s.h toitlustamise erialade õppekavades ning üldhariduskoolide bioloogia ja/või inimeseõpetuse ainekavades.

4.2.6 Mahepõllumajandusealaste trükiste väljaandmine

Ajakirja “Mahepõllumajanduse leht” ja mahepõllumajandusalaste trükiste (lisa 3) väljaandmise toetamine.

4.2.7 Mahepõllumajandusalase teabe põhjalik kajastamine Internetis

Veebikeskkonnas mahepõllumajandusalase pidevalt uuendatava teabe kättesaadavuse (k.a mahekoolituskalender) tagamise toetamine.

4.2.8 Tavatootjatele ja töötajatele mahepõllumajanduse tutvustamine

Üleriigiliste infopäevade “Mahepõllumajandus tootmise päevaprobleeme” korraldamine. Mahepõllumajanduse tutvustamine mitmesugustel üritustel (laatadel, messidel, seminaridel jm). Mahepõllumajanduse konverentsi “Mahepõllumajanduse arengusuunad”

ettevalmistamine (sealhulgas trükised) ja läbiviimine. Õppefilmide (näiteks "Mahepõllumajanduslik kitsekasvatus" vm) valmistamine. Mahepõllumajandust tutvustava eesti- ja ingliskeelse infotrukiste koostamine ning kirjastamine.

4.2.9 Veebipõhise infoliini loomine ja haldamine

Veebipõhise infoliini loomine ja haldamine mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevatele ettevõtjate ja avalikkuse mahepõllumajanduse teemalistele küsimustele vastamiseks.

5. TEADUS- JA RAKENDUSUURINGUD

5.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Mahepõllumajanduse eduka arengu üks eeltingimusi on teadus- ja rakendusuringute läbiviimine, mille alusel saaks anda tootjatele praktilisi soovitusi mahepõllumajandusliku tootmise korraldamiseks. Eriti oluliseks teeb selle asjaolu, et Eestis on mahepõllumajandusliku tootmisega tegeletud vaid lühikest aega, mistõttu puudub ka tootjatel endil kogemustepagas, millele oma tegevuses toetuda. Paljudes Euroopa riikides on alustatud laialdasi mahepõllumajandusalaseid teadusuuringuid. Asutatud on nii mahepõllumajandusalaseid teadusasutusi (näiteks FiBL Šveitsis, DARCOF Taanis, NORSOK Norras), kui loodud mahepõllumajanduse õppe-uurimistöö osakondi ülikoolides (näiteks Saksamaal, Austrias, Hollandis, Rootsis, Poolas).

Ka Eestis on tehtud mahepõllumajanduslikke teadusuuringuid, kuid ebapiisavalt. Alustatud on maheviljeluse külvikorrakatsesega. Samuti on tehtud uuringuid taimekaitse, puu- ja köögiviljanduses ning marjakasvatases. Näiteks rahastatakse riikliku programmi "Põllumajanduslikud rakendusuringud ja arendustegevus 2004–2008" raames 2006. aastal jätkuvat projekti "Marja- ja puuviljakasvatuse taimekaitse täiustamise ning võrdlev uurimine tava- ja maheviljeluses" EMÜ Polli Aiandusuuringute Keskuses ja ühte uut projekti "Orgaaniliste ja mineraalväetiste mõju ja koosmõju põllukultuuridele ning keskkonnale pikaajalises põldkatses intensiiv-, tava-, ja maheviljeluse võrdluses" EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituudis. Uuringud puuduvad mahepõllumajandusliku loomakasvatuse, mahesööda ja mahetoidu kvaliteedi valdkonnas. Kahjuks pole teistes riikides tehtud uuringute tulemusi kohalike tingimuste erinevuse tõttu võimalik suures osas (eriti taimekasvatases) otseselt praktikas kasutada. Kohalike teadusuuringute vähesuse tõttu puudub tootjal teaduslik alus, kuidas mahetootmises säilitada ja suurendada mullaviljakust, lahendada taimekaitseküsimusi, toota kvaliteetset toodangut jne. Põllumajanduslike rakendusuringute riikliku programmi osana tuleks luua alaprogramm mahepõllumajanduslike uuringute jaoks. See aitaks tagada ressursside otstarbeka kasutamise, teadustöö järjepidevuse ning annaks võimaluse Eesti mahepõllumajandusuuringud paremini integreerida rahvusvahelise teadussüsteemiga.

Vastavalt "Põllumajandusministeeriumi ja Eesti Maaülikooli ühiste kavatsuste protokollile aastateks 2006–2010" tihendatakse koostööd põllumajanduslike rakendusuringute ja põllumajandusliku kõrghariduse edendamisel. Põllumajanduslike rakendusuringute osas peavad ministeerium ja ülikool vajalikuks spetsialiseerumist. Loomakasvatuse valdkonna

rakendusuringutega tegelevad jätkuvalt peamiselt Eesti Maaülikooli struktuuriüksused. Taimekasvatuse valdkonnas suunavad Eesti Maaülikooli uurimisasutused oma tähelepanu aianduslike ja uute mitte-toidukultuuride (eeskätt energeetiliste kultuuride) kasvatamise ja kasutamise seonduvatele rakendusuringutele. Põllumajandusministeeriumi teadusasutused keskenduvad enam põllukultuuride sordiarretusele ning sellega seonduvatele rakendusuringutele.

Ülimalt oluline on süsteem, mille abil tagatakse teadustöö tulemuste tõhus viimine nõustamissüsteemi ja infomaterjalide kaudu tootjate ja teiste huvigruppideni (uute teadmiste levitamine trükiste publitseerimise näol nii paberkanalil kui avaldamine Internetis; konverentside, seminaride ja õppepäevade korraldamine ja nendel ettekannetega esinemine; konsultatsioonide andmine põllumeestele, nõustajatele, üliõpilastele, masinaid ja seadmeid ning mahepõllumajanduses lubatud taimekaitsevahendite ja väetiste importijatele jne).

5.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on mahepõllumajanduslike teadus- ja rakendusuringute edendamine ning tulemuste koordineeritud elluviimine, et tagada tootjate ja töötajate varustamine vajaliku teabega tootmise tõhususe ja keskkonناسäästlikkuse suurendamiseks ning toodangu kvaliteedi parandamiseks; samuti avalikkuse teavitamine mahetoodete kvaliteedist.

5.2.1 Mahepõllumajanduslike teadus- ja rakendusuringute ning arendustegevuse laiendamine

Eesti põllumajanduslike rakendusuringute riikliku programmi raames mahepõllumajanduslike uuringute alamprogrammi käivitamine. Riikliku programmi "Põllumajandusliku rakendusuringud ja arendustegevus aastatel 2004–2008" raames mahepõllumajanduslike projektide jätkamine või algatamine.

Olemasolevate mahepõllumajandusega tegelevate uurimiskeskuste arendamine, (täiendavate töökohtade loomine, uuringute mitmekesistamine). Mahepõllumajanduslike uuringuid on vaja läbi viia järgmistes põhivaldkondades: taimekasvatus, loomakasvatus, toidu kvaliteet, majandus- ja keskkonناسpektid, tootearendus. Projektide valikul lähtutakse süsteemsuse printsiibist, mis tähendab ühe katse raames võimalikult paljude aspektide uurimist. Tagatakse uuringute järjepidevus ning projektide jätkuv rahastamine. Olulisemad uurimisteemad on toodud arengukava lisa 2.

5.2.2 Rahvusvaheliste koostööprojektide toetamine

Mahepõllumajandusega seotud välisprojektides osalemise kaasrahastamine, näiteks Eesti Rootsi mahepõllumajanduse infoprojekt, INTERREG III C projekt "Jätkusuutliku maaelu arendamine kohaliku- ja mahetoidu töötlemise, turustamise ja tarbimise edendamise kaudu", Eesti-Soome ühisprojekt "Mahepõllumajanduse ja põllumajanduse keskkonna koolitus nõustajatele", *Twining light* projekt "Järelevalveasutuste töö kvaliteedi parendamine mahepõllumajanduse valdkonnas" jt.

6. SEADUSANDLUS JA JÄRELEVALVE

6.1 OLUKORD JA VÕIMALUSED

Eestis on mahepõllumajandus olnud õigusaktidega reguleeritud alates 1997. aastast. Esimese “Mahepõllumajanduse seaduse” nõuete järgimist kontrollisid Eesti Biodünaamika Ühing ja Kagu-Eesti Bios. Nende üle teostasid riiklikku järelevalvet Taimetoodangu Inspeksioon ning Veterinaar- ja Toiduamet.

Alates 1. mai 2004. aasta on mahepõllumajanduse nõuded sätestatud Euroopa Ühenduse määrustes (peamine neist on nõukogu määrus (EMÜ) nr 2092/91 põllumajandustoodete mahepõllundustootmise ning põllumajandustoodete ja toiduainete puhul sellele viitavate märgiste kohta). “Mahepõllumajanduse seadus” sätestab lisaks nõuded, mis ei ole kehtestatud Euroopa Liidu määrustega, sealhulgas pädevad järelevalveasutused, mahepõllumajanduse valdkonnas tegutseva isiku üle järelevalve teostamise alused ja ulatus ning isiku vastutus mahepõllumajanduse nõuete rikkumise eest. Mahepõllumajanduse valdkonnas teostavad riiklikku järelevalvet 3 asutust: Taimetoodangu Inspeksioon (järelevalve mahepõllumajandusliku tootmise üle), Veterinaar- ja Toiduamet (järelevalve mahepõllumajandusliku töötlemise ja impordi üle), Tervisekaitseinspeksioon (järelevalve töötlemise üle jaekaubandus- või toitlustusettevõttes). Järelevalvesüsteem toimib, kuid see vajaks tõhustamist. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusele (EÜ) nr 882/2004, ametlike kontrollide kohta, mida tehakse sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoiu ja loomade heaolu käsitlevate eeskirjade täitmise tagamiseks ning uue mahepõllumajanduse seaduse jõustumisega lisandub Veterinaar- ja Toiduametile ülesandeid, mis seni kehtiva seaduse kohaselt kuuluvad Taimetoodangu Inspeksiooni pädevusse (näiteks oma ettevõttes toodetud põllumajandussaaduste esmatöötajad kuuluvad mahetoidu valmistajatena alates 2006. aastast Veterinaar- ja Toiduameti järelevalve all). Seoses “Toiduseaduse” muutmisega toimub toiduvaldkonna järelevalveala ümberkorraldamine, mille käigus Tervisekaitseinspeksiooni toiduvaldkonna järelevalvega seotud ülesanded lähevad Veterinaar- ja Toiduameti pädevusse. 1. jaanuarist 2009. a kohaldatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 834/2007 mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise ja määruse (EMÜ) nr 2092/91 kehtetuks tunnistamise kohta.

6.2 MEETMED

Meetmete eesmärk on mahepõllumajanduse nõuete täitmise üle järelevalve ja ettevõtte nõuetele vastavuse tagamine.

6.2.1 Õigusaktide täiustamine

Nõukogu määrust (EMÜ) nr 2092/91 asendava määruse väljatöötamisel osalemine (eelnõu kohaselt rakendub uus määrus 1. jaanuaril 2009. aasta).

Mahepõllumajandusega seotud õigusaktide väljatöötajatega koostöö tegemine. Osalemine geneetiliselt muundatud ja geneetiliselt muundamata põllukultuuride kooseksisteerimise nõuete ja seadusandluse väljatöötamisel.

6.2.2 Järelevalve tõhususe ja kvaliteedi parandamine

Uue, 1. jaanuar 2007. aastal jõustunud, “Mahepõllumajanduse seaduse” rakendamine.

Infotehnoloogiliste lahenduste loomine mahepõllumajanduse registri mahetoodangu käitlejate mooduli kasutamiseks, käitlejate tunnustamise ning järelevalve korraldamiseks. Mahepõllumajandusliku toidu ja sööda valmistajate üle järelevalvet teostavatele järelevalveametnikele järelevalve infosüsteemile ligipääsu võimaldavate mobiilse töö vahendite hankimine.

Komisjoni määrusest (EÜ) nr 1452/2003, seemnete ja taimse paljundusmaterjali teatavate liikide suhtes, ning kehtestatakse kõnealuse erandiga seotud protseduurireeglid ja kriteeriumid, tulenevate kohustuste täitmine – maheseemnete registri haldamine ja arendamine. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest (EÜ) nr 882/2004, ametlike kontrollide kohta, mida tehakse sööda- ja toidualaste õigusnormide ning loomatervishoidu ja loomade heaolu käsitlevate eeskirjade täitmise kontrollimise tagamiseks, tulenevate ametlike kontrollide planeerimine ja riskide määratlemine. Järelevalve teostamine vastavalt 1. jaanuar 2009. aasta jõustuvale uuele nõukogu mahepõllumajandusalasele määrusele.

6.2.3 Järelevalveasutuste avaliku teenuse pakkumise ja infovahetuse parendamine

Andmebaaside riskasutatavuse kaudu ametiasutustega (Veterinaar- ja Toiduamet, Taimetoodangu Inspeksioon, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, Statistikaamet, Põllumajandusuuringute Keskus jt) asjaajamise lihtsustamine, järelevalvetegevuse integreerimine ja mahepõllumajanduse andmebaasi sidumine geoinfosüsteemiga.

7. RAHASTAMINE JA ELLUVIIMINE

Arengukava elluviimise rahastamine toimub läbi erinevate allikate arengukavade ja õigusaktide alusel:

- Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2007—2010;
- Eesti maaelu arengukava 2007—2013;
- Põllumajandusministeeriumi teavituskava;
- Arengukava “Eesti toit”;
- Euroopa Liidu kaasrahastatavad teavitamis- ja müügi edenduse meetmed eraalgatuslike ja riiklike programmide toetamiseks, mis on suunatud toodete kvaliteedile, ohutusele, märgistusele ja keskkonnasäästlikele tootmismeetoditele;
- Muudest vahenditest rahastatavad projektid.

Arengukava viiakse ellu vastavalt “Mahepõllumajanduse arengukava aastateks 2007–2013” rakendusplaanile, mis on indikatiivne ja mittesiduv riigieelarve, “Eesti maaelu arengukava 2007—2013” (MAK) ja teiste finantseerimisallikate suhtes. Asjakohaste vahendite riigieelarvest eraldamist tuleb alles taotleda. MAK investeringumeetmete raames eraldi summasid mahepõllumajandusele ei eraldata. Mahetootjatel on nimetatud meetmetest võimalik muude põllumajandustootjatega võrdsetel alustel toetust taotleda. Mahetootjatele antakse eeliseid hindamiskriteeriumide raames projektide järjestamisel.

LISA 1. MAHEPÕLLUMAJANDUSE VALDKONNA 2004. AASTA SWOT ANALÜÜS

SWOT analüüsi viis läbi 13 inimest. Kaasatud olid Põllumajandusministeeriumi, Eesti Maaülikooli, mahepõllumajandusega seotud asutuste ja organisatsioonide esindajad. Kõik hindajad pakkusid igas kategoorias (tugevad ja nõrgad küljed, võimalused ja ohud) välja kolm nende meelest kõige olulisemat aspekti. Arutelu tulemusel valiti igas kategoorias välja 10 (kahel juhul pakuti välja vaid 9) kõige olulisemat aspekti (vt tabelid 1–4).

Kõigi osavõtjate poolt hinnati väljapakutud nõrkade külgede olulisust üldiselt ning nende avaldumise mõju Eesti mahepõllumajanduse arengule, tugevate külgede puhul hinnati ainult nende mõju.

Võimaluste ja ohtude puhul hinnati nende olulisust üldiselt ning nende realiseerumise tõenäosust Eestis.

Hinnati 5-pallisel skaalal, kus 1 on väga väike ja 5 väga suur.

Tugevate külgedena, mis on mahepõllumajanduse arengut kõige rohkem mõjutanud, toodi esile pindalatoetuste olemasolu (mõju 4,2), teerajajate olemasolu (4,2), toimiv kontrollsüsteem (4,0), tootjate koolituse (3,9) ja seadusandluse olemasolu (3,9).

Mahepõllumajanduse nõrkadest külgedest toodi kõige olulisemana välja puudulik riiklik koordineerimine, eriti just arengukava puudumine (olulisus 4,7; mõju 4,5), avalikkuse vähene informeeritus mahepõllumajandusest (4,6; 4,6), ühistegevuse puudumine (4,3; 4,8), töötlemise puudumine (4,3; 4,3), turustamise puudulikkus (4,1; 4,4).

Võimalustest peeti olulisemaiks tarbijate teadlikkuse ja huvi kasvu (olulisus 4,5), Eesti poliitikute soosivat suhtumist mahepõllumajandusse, s.h pikaajalist planeerimist (4,5), Eesti turu laienemist (4,2) ja väiketalude püsijäämist (4,2). Samas anti nende võimaluste realiseerumisele suhteliselt madal hinnang, eriti mis puudutab poliitikute soosivat suhtumist mahepõllumajandusse s.h pikaajalist planeerimist (2,5) ja väiketalude püsijäämist (2,8).

Tõsisemate ohtudena toodi välja eelkõige tavatootmist soosiv riiklik poliitika (olulisus 4,5, esinemise tõenäosus 3,4), initsiatiivi ja koostöö soovi puudumine (4,3; 4,3), tavasektori (tootjad, keemiafirmad) vastupropaganda, s.h GMO surve (4,2; 4,2), seadusandluse jäikus (eriti töötlemisel, Toiduseadus) (4,2; 3,6); maine rikkumine osa tootjate poolt (4,2; 3,9).

Hindamise tulemused on esitatud tabelites 1-4. Tabelites on esitatud keskmised hindepunktid ning hindajate poolt antud miinimum- ja maksimumpunktid.

Mahepõllumajanduse arendamise võimaluste arutelu

Hindamisele järgnes mahepõllumajanduse arendamise võimaluste arutelu lähtudes nõrkadest külgedest (kuidas parandada?), võimalustest (kuidas ära kasutada?) ja ohtudest (kuidas vältida?). Võimalused pakuti välja grupidöona (kolm gruppi). Väljapakutud meetme järel olev number (3x või 2x) näitab, mitu gruppi selle meetme välja pakkusid.

NÕRGAD KÜLJED

1. Riiklik koordineerimine puudulik (arengukava)

- Riikliku pikaajalise (seadustatud) arengustrateegia ja lühiajalise tegevuskava väljatöötamine (märgitud 3x)
- Põllumajandusministeeriumisse mahepõllumajandusega tegelevaid inimesi juurde (2x)
- Mahepõllumajanduse valdkonna toetamine vastavalt arengukavale

2. Avalikkuse vähene informeeritus

- Eraldada vahendid riikliku teavituskampania läbiviimiseks (s.h TV, raadio) (2x)
- Koolid, lasteaiad mahetoidule koos vastava teavitamisega
- Presidendi kantselei jms, riiklikud vastuvõtud - mahetoit

3. Ühistegevuse puudumine (tootjad, töötlejad tarbijad)

- Ühistegevuse propageerimine koolituse kaudu (2x)
- Projektikonkursid (toetusfond) ühistegevuse soodustamiseks
- Riiklikult garanteeritud laenud maheühistutele

4. Töötlemist pole

- Väiketöötlemise soodustamine (soodsam laen, MESA)
- Väiketöötlemise nõuete leevendamine
- Uuringute läbiviimine toorme olemasolu kohta
- Projektikonkursid (toetusfond) ühistegevuse soodustamiseks
- Ühistegevuse arendamine
- Avalikkuse teavitamine

5. Turustamine puudulik

- Riiklikud ja omavalitsuste programmid mahetoidu kasutamiseks (2X)
- Ühistegevuse arendamine
- Turustusvõimaluste ülevaate koostamine
- Turustuskoolitus tootjatele

6. Vajadus suuremateks investeeringuteks (sh töötlemine)

- Omavalitsuste kaasamine investeerimisse
- Investeeringutoetuste suurendamine
- Ühistegevuse arendamine

7. Tootjate koolitusvõimalusi ebapiisavalt

- Riiklikus strateegias tagada järjepidevad koolitusvõimalused
- Rohkem ressursi koolitusele, praktilised koolitused tootjatele
- Toetuse seotus koolitusega
- Perioodilised väljaanded ja muud trükised
- Koolitusele kaasata meedia esindajad
- Selge nõustamissüsteem, nõustamise riiklik toetus

8. Teadusuuringute puudumine

- Algatada teadusuuringute pikaajaline riiklik programm; riiklik tellimus uuringutele (2x)
- Rahvusvahelistele teadusprojektide kaasrahastamine

9. Tootjate suhtumine (ainult toetuse pärast; ise “tark” ja täiendavat infot ei vaja jms)

- Kontrollsüsteemi tõhustamine
- Nõustaja kohustuslikuks

10. Mahetoodete kõrge hind ja rahva madal ostujõud

- Otseturustuse soodustamine (2x), talukauplustele nõuete kehtestamine
- Mahetoodangu laiemaks pakkumiseks võimaluste loomine (internet, tootjate asukoha kaart jms)
- Selgitustöö (ela puhtamas keskkonnas, söö vähem, aga paremat)
- Käibemaksusoodustus mahetoodangule
- Ühistegevuse kaudu arendada turundust ja brändide väljatöötamist

VÕIMALUSED**1. Tarbijate teadlikkuse ja huvi kasv**

- Tugev riiklik mahemärk, selle laialdane tutvustamine
- Teavitamine, massimeedias kindlad rubriigid, saated
- 1-3 tugevat brändi, tootearendus
- Tagada nõudlusele vastav toodang (s.h töödeldud)
- Teadusuuringutel baseeruva info levitamine

2. Poliitiliselt soosiv suhtumine mahepõllumajandusse ja pikaajaline planeerimine (Eesti)

- Koostöö ja kohtumised tootjate ja riigiametnike vahel
- Rohkem mahepõllumajandusega tegelevaid ametnikke põllumajandusministeeriumisse
- Tervikliku (teadusuuringud, tootmine, töötlemine, turustamine, koolitus, avalikkuse teavitamine) pikaajalise mahepõllumajanduse strateegia elluviimine

3. Eesti turu laienemine

- Suurendada mahetoodete sortimenti
- Müüa kogu mahetoodang mahemärgi all
- Turunõudluse uurimine
- Vahendusettevõtte loomine
- Eestimaise propageerimine

4. Väiketalu püsijäämine

- Väikeettevõtluse (töötlemine) puhul nõuete lihtsustamine
- Otseturustusele leebemad nõuded seadusandlikult
- Mahepõllumajanduse ja turismi ühendamine

5. ELi turu avardumine

- Riiklikult toetatud tootearendusprojektid koostöös teadlastega
- Messi- ja turuarendustoetused
- Ekspordiinfo vahendamine – võimaliku vahendaja kujundamine
- Turustusorganisatsiooni loomine (vajalike mahtudega ja oskusega turule siseneda)

6. ELi soosiv suhtumine mahepõllumajandusse

- Võimendada ELi soosivat suhtumist mahedasse
- Laialdasem mahepõllumajanduse propageerimine
- ELis edasine keskkonnasõbraliku maamajanduse eelisarendamine
- Agrokemikaalidele keskkonnamaksu kehtestamine

7. Rahvusvaheline koostöö

- Riiklik rahastamine osalemiseks rahvusvahelistes projektides ja organisatsioonides
- Olemasolevate ühistute vaheline koostöö
- Turustamisalane koostöö (nt Läti, Leedu)
- Koolitus ja kogemuste vahetamise alane koostöö

8. Maapiirkondade suurem atraktiivsus

- Mahepiirkondade loomine – suurem bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus – suurendab turuväärtust
- Maheturismi keti loomine
- Loodusliku ja maastikulise mitmekesisuse nõuete kaasamine mahepõllumajanduse nõuetesse

9. Integreeritud kasvatustöö

- Õppekursioonid mahetaludesse
- Riigi abi koostööks koolide ja omavalitsuste vahel
- Koolides mahepõllumajanduse tutvustamine, õppematerjal õpetajatele, seminarid
- Laste kaasamine tootmisse (nt suvelaagrid)
- Mahetoit koolidesse

OHUD

1. Riiklik poliitika tavatootmist soosiv

- Tootjate ja tarbijate lobitöö – mahepõllumajanduse positiivsete aspektide selgitamine poliitika kujundajatele (2x)
- Mahetootmist soosiva riikliku poliitika arendamine
- Mahepõllumajanduse nõuandva kogu taas kokkukutsumine

2. Initsiatiivi ja koostöö soovi puudumine

- Tootjate koolitus ühistegevuse vallas
- Riiklikult garanteeritud soodsad laenud maheühistutele
- Majandushuvide selgitamine – äriplaani koostamine ja hindamine osaliselt riiklikult toetatud

3. Seadusandluse jäikus (nt Töötlemine – Toiduseaduse ranged nõuded väikeettevõtetele)

- Seadusandlus väikeettevõtjatele paindlikumaks (3x)
- Ametnike koolitus

4. Tavasektori vastupropaganda (tootjad, keemiafirmad), GMO

- Tavasektori puudustele viitava propaganda elavdamine, teaduslikud põhjendused
- Tarbijate informeerimine mahepõllumajandusest
- Lobitöö, mahepõllumajanduse positiivsete aspektide selgitamine
- GMO-vabade piirkondade (nt maakondade) loomine
- Koostöö keskkonnaorganisatsioonidega

5. Maine rikkumine osa tootjate poolt (kehv kvaliteet, vaid toetuse pärast mahe jm)

- Rikkumiste avalikustamine (2x), rängad rikkumised eraldi esile tuua
- Toetuste poliitika korrastamine, sh toetuse sidumine koolitusega
- Praktilise kontrolli tõhustamine
- Mahetootjate ühtekuuluvustunde suurendamine

6. Tarbija nõudlus ei vasta pakkuja ootustele

- Avalikkuse tõhus teavitamine, sh tarbija koolitus (3x)
- 1-3 tugevat mahebrändi
- Võimalikult palju mahetoodangut müüa viitega mahepõllumajandusele
- Tarbija teavitamisega tegeleva organisatsiooni loomine

7. Tootjate vähene informeeritus

- Mahepõllumajanduse teabeskuse loomine
- Koolituse kättesaadavuse parandamine
- Ekspordi alane nõustamine

8. Algusaastate vähene tasuvus

- Algusaastatel suuremad toetusmäärad (2x)
- Kontroll tasuta
- Äriplaani koostamine ja selle hindamine osaliselt toetatud
- Teadlikum üleminek, tootjate koolitus

9. Keeruline saada teiste ELi riikide turule

- Messidel osalemise toetused
- Tootearendustoetused
- Brändide loomine
- Ekspordialase koostöö edendamine
- Lobitöö
- Järjepidev koolitus

10. Teiste riikide mahekauba tung Eesti turule

- Eestimaiste toodete aktiivne reklaam
- Tagada kohaliku, kvaliteetse mahetoodangu kättesaadavus
- Eestimaiste mahetoodete sortimendi, kvaliteedi, kättesaadavuse ja maine parandamine
- Tugev uus Eesti mahemärk ja selle tutvustamine

Tabel 1. TUGEVAD KÜLJED*(Mis on hästi, mis on mp arengut positiivselt mõjutanud)*

	MÕJU					Keskm
	min				max	
	1	2	3	4	5	
1. Pindalatoetused olemas			X		X	4,2
2. Teerajajad olemas			X		X	4,2
3. Toimiv kontrollsüsteem		X			X	4,0
4. Tootjate koolitus			X		X	3,9
5. Seadusandlus olemas	X			X		3,9
6. Esmane tarbijate huvi olemas		X			X	3,4
7. Toodangu maht olemas	X				X	3,4
8. Head looduslikud eeldused		X		X		2,8
9. Tavatootmise keskmine madal saagikus		X		X		2,8

TABEL 2 NÕRGAD KÜLJED*(Mis on halvasti, mida oleks tulnud vältida jm)*

	OLULISUS					Keskm	MÕJU					Keskm
	min				max		min				max	
	1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	
1. Riiklik koordineerimine puudulik (arengukava)			X		X	4,7			X		X	4,5
2. Avalikkuse vähene informeeritus				X	X	4,6			X		X	4,6
3. Ühistegevuse puudumine (tootjad, töötajad tarbijad)			X		X	4,3				X	X	4,8
4. Töötlemist pole			X		X	4,3			X		X	4,3
5. Turustamine puudulik			X		X	4,1			X		X	4,4
6. Vajadus suuremateks investeeringuteks	X				X	3,9	X				X	3,5
7. Tootjate koolitusvõimalusi ebapiisavalt		X			X	3,8		X			X	3,6
8. Teadusuuringute puudumine	X				X	3,8		X			X	3,2
9. Tootjate suhtumine (ainult toetuse pärast; ise "tark" ja täiendavat infot ei vaja jm)	X				X	3,6	X				X	2,9
10. Mahetoodete kõrge hind ja madal ostujõud		X		X		3,1		X			X	3,3

Tabel 3. VÕIMALUSED*(Välised tegurid, mis võivad soosida mp arengut)*

	OLULISUS						TÕENÄOSUS						
	min	←				→	max	min	←				→
	1	2	3	4	5	Keskm	1	2	3	4	5	Keskm	
1. Tarbijate teadlikkuse ja huvi kasv				X	X	4,5	X				X	3,4	
2. Poliitiliselt soosiv suhtumine mahepõllumajandusse ja pikaajaline planeerimine (Eesti)		X			X	4,5	X				X	2,5	
3. Eesti turu laienemine			X		X	4,2		X			X	3,6	
4. Väiketalude püsijäämine		X			X	4,2	X				X	2,8	
5. ELi turu avardumine		X			X	3,8		X			X	3,8	
6. ELi soosiv suhtumine mahepõllumajandusse		X			X	3,8		X			X	3,4	
7. Rahvusvaheline koostöö	X				X	3,8		X			X	3,4	
8. Maapiirkondade suurem atraktiivsus	X				X	3,4		X			X	3,2	
9. Integreeritud kasvatustöö		X			X	3,2		X			X	2,9	

Tabel 4. OHUD*(Välised tegurid, mis võivad ohustada mp arengut)*

	OLULISUS						TÕENÄOSUS						
	min	←				→	max	min	←				→
	1	2	3	4	5	Keskm	1	2	3	4	5	Keskm	
1. Riiklik poliitika tavatootmist soosiv				X	X	4,5			X		X	4,1	
2. Initsiatiivi ja koostöö soovi puudumine			X		X	4,3			X		X	4,3	
3. Seadusandluse jäikus (nt töötlemine – Toiduseaduse ranged nõuded väikeettevõtetele)		X			X	4,2			X		X	4,5	
4. Tavasektori vastupropaganda (tootjad, keemiafirmad), GMO	X				X	4,2	X				X	4,2	
5. Maine rikkumine osa tootjate poolt (kehv kvaliteet, vaid toetuse pärast mahe jm)			X		X	4,2		X			X	3,9	
6. Tarbija nõudlus ei vasta pakkuja ootustele		X			X	3,9		X			X	3,8	
7. Tootjate vähene informeeritus			X		X	3,8			X		X	3,7	
8. Algusaastate vähene tasuvus			X		X	3,6		X		X		3,5	
9. Keeruline saada teiste ELi riikide turule	X				X	3,2		X			X	3,5	
10. Teiste riikide mahekauba tung Eesti turule	X				X	2,8		X			X	3,2	

LISA 2. MAHEPÕLLUMAJANDUSE VALDKONNA TEADUS- JA RAKENDUSUURINGUD AASTATEL 2007–2013

Mahepõllumajanduse valdkonnas viiakse aastatel 2007–2013 läbi järgmised uuringud:

1. Toidu kvaliteet

- 1.1 Mahesaaduste (liha, piim, köögivilja, teravili) kvaliteediuringud.
- 1.2 Mahesaaduste (liha, piim, marja, puu- ja köögivilja) töötlemistehnoloogiate ja tootearenduse uuringud.

2. Taimekasvatus

- 2.1 Mahe- ja tavaviljeluse ökoloogilis-agrotehnoloogiline uuring külvikordade alusel.
- 2.2 Uuring - õlikultuuride paigutus mahekülvikorras ja erinevate väetiste andmise tõhusus saagikuse tõstmisel.
- 2.3 Maheteraviljade proteiinisalduse ja saagikuse tõstmise võimalused kasvatamisel segus kaunviljadega.
- 2.4 Liblikõieliste heintaimede niitmisrežiimi ja niite eemaldamise mõju mulla toiteelementide ja orgaaniliste ainete bilansile maheviljeluses.
- 2.5 Mullaviljakuse mõnede parameetrite ja põllumajanduskultuuride saagi ning kvaliteedi muutus mahe- ja tavaviljeluses sõltuvalt erinevast agrotehnoloogiast koos kattetulu arvestusega.
- 2.6 Mahepõllumajanduse taimekaitsevõtete (umbrohu, kahjurite ja haiguste ennetamine ning tõrje) uuringud.
- 2.7 Maheseemnekasvatuse käivitamiseks ja arendamise uuringud.
- 2.8 Maheviljeluses tera- ja kaunvilja, õlikultuuride, kartuli, liblikõieliste ja kõrreliste heintaimede sordivõrdluskatsete läbiviimine.
- 2.9 Maheseemnekasvatuse käivitamiseks ja arendamiseks vajalikud uuringud.
- 2.10 Mahetootmisse sobivate tehnoloogiate katsetamine.
- 2.11 Külvikorrad (k.a köögiviljakülvikord) mahetootmises.
- 2.12 Katsete mahetalude tootmistingimustes: sordivõrdluskatsete, väetiste efektiivsuse hindamine, mullaviljakuse muutumise uurimine.
- 2.13 Puuvilja- ja marjakultuuride ning avamaa köögiviljade kasvatamise tehnoloogia arendused maheviljeluses.

3 Loomakasvatus

- 3.1 Mahesööda alased uuringud (maheviljeluses soovitatavate proteiini- ja energiarikaste kultuuride ja karjamaasegude väljaselgitamine).
- 3.2 Loomade heaolu ja loomatervishoiu uuringud (haiguste ennetamine, looduslikud vahendid, homöopaatia).
- 3.3 Söötisuuringud.
- 3.4 Mahepõllumajandusse sobivad loomatõud ja liinid ning nende aretussoovitused.

4 Majandus

- 4.1 Ettevõtjatulu ja mahetoodangu mahedana müüdü osakaalu uuring + tootjate keskkonnateadlikkus.

- 4.2 Mahetootmisele ülemineku ja mahetoetuste mõju süvauuring põllumajandusettevõtete tootmis- ja majandusnäitajatele.
- 4.3 Mahe- ja tavaettevõtete majandustegevuse kompleksne võrdlus.
- 4.4 Mahepõllumajanduse sotsiaalmajanduslik roll Eesti piirkondlikus arengus .
- 4.5 Mahetoodete ladustamise, hulgemüügi ja logistika korraldamiseks turustuskeskuste loomise vajalikkuse uuring ning turustuskeskuste käivitamise eeldatavad kulud.

LISA 3. TRÜKISTE NIMEKIRI AASTATEKS 2007–2013

1. Ajakiri „Mahepõllumajanduse leht”.
2. Käsiraamat “Mahepõllumajanduse alused” (täiendatud kordustrukk).
3. “Mahepõllumajandus” (algõpe tootjatele täiendatud kordustrukk).
4. “Mahepõllumajanduslik piimakarjakasvatus” (täiendatud kordustrukk).
5. “Mahepõllumajanduslik lihaveisekasvatus” (täiendatud kordustrukk).
6. “Mahepõllumajanduslik seakasvatus” (täiendatud kordustrukk).
7. “Mahepõllumajanduslik lamba- ja kitsekasvatus” (täiendatud kordustrukk).
8. “Mahepõllumajanduslik linnukasvatus” (täiendatud kordustrukk).
9. “Mahepõllumajanduslik marja- ja puuviljakasvatus”.
10. “Mahepõllumajanduslik maitse- ja ravimtaimekasvatus”.
11. “Mahepõllumajanduslik köögiviljakasvatus”.
12. Mahepõllumajanduslik seemnekasvatus.
13. Mahepõllumajanduslik kartulikasvatus.
14. Mahepõllumajandussaadustele lisandväärtuse andmine, kvaliteet ja turustamine.
15. “Mahemesindus”.
16. “Abiks mahepõllumajandussaaduste väikekäitlejale” I–III osa.
17. “Mahepõllumajanduse aastaraamat”.
18. “Mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse nõuete selgitust”.
19. Juhendmaterjalide piima, liha, teravili, puuvilja, marjade ja köögivilja mahetöötlemiseks.
20. Piirkondlikud turismikaardid mahetootjate kohta koos mahepõllumajandusalase lühiinfoga.
21. Mahepõllumajanduslike teadus- ja rakendusuringute kogumik.
22. Mahepõllumajanduse trükised eesti ning inglise keeles.